

Premetena lisica se mu nasmeje in dé: „Res, hudoben je tvoj gospodar! Zdi se, da te misli trpinčiti tako dolgo, dokler ne pogineš, potem pa te odere, kožo ustroji in jo proda za bobne.“

Ko osel zasliši trpke besede lisičine, obupa popolnoma, zavali se po tleh, brca z nogami in strahovito zariga.

Lisica pa se mu porogljivo posmehne in reče: „No, zdaj pa res vidim, da si pravi pravcati osel, ko še tega ne veš, da mora trpeti, kdor služi — in naj služi kjerkoli.“

Prired. Jos. Belič.

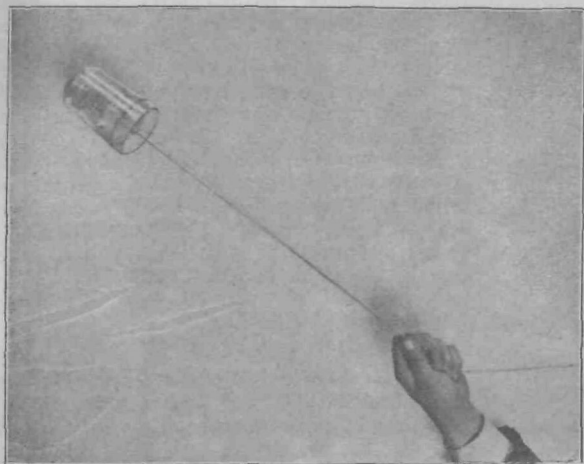

Listje in cvetje.

Koristna zabava.

(IV. Naokrožno gibanje, sredobežnost, sredotežnost.)

Priveži kozarec (slika št. 22) prav trdno na dosti močno vrstico, naliž vanj vode in ga zavrti s koncem vrvice v krogu. Opazil boš, da se voda ne bo izlila, ampak da bo v vseh legah kozarca ostala mirno v njem, tudi takrat, ko bo došel kozarec v krogu najvišje. — Najbrže si tudi že videl cerkvenika ali pa ministranta, kako je vrtil oglje v kotličku za kadilnico, da je jelo žareti, in oglje ni padlo iz kotlička. Priprosto poizkus je to, a vendar te

Štev. 22.

nauči preimenitnih naravnih sil, ki jih je položil Stvarnik v stvarstvo. Lahko tudi privežeš kamen na nit ter ga vrliš v krogu okrog središča, ki je v tvoji roki. Čutil boš, da je pri tem vrtenju nit bolj ali manj napeta in sicer takrat bolj napeta, če je kamen težji ali če ga hitreje vrliš. Ta napetost lahko tako naraste, da se ti nit pretrga, in kamen bo odletel z vso silo v smeri dotičnice (tangente) onega kroga, v katerem se je vrtil. Isto bi se tudi zgodilo, ako nit izpustiš iz roke. Kaj pomeni ta napetost niti, in da kamen odleti, če se nit pretrga ali če jo izpustimo?

V krogu gibajoča se telesa silijo na to, da bi se vedno bolj oddaljila od krogovskega središča,

zato čutiš, da se ti hoče kamen iztrgati iz rok. To silo imenujemo *sredobežnost* ali *sredobežno silo*. Ta sila je tudi pri poizkusu s kozarcem, ki je z vodo napolnjen, vzrok, da se voda ne izlije, ker beži od središča. Pa ostanimo pri poizkusu s kamenom.

Dokler je trdnost niti večja, nego sredobežnost, se giblje kamen v krogu, če pa sredobežna sila tako naraste, da se nit pretrga, pa kamen odleti. Trdnost niti tvori v tem slučaju ono silo, ki drži kamen, da ne odhiti od središčne poti, in se imenuje sredotežnost ali sredotežna sila. Je še več mičnih poizkusov, ki pojasnjujejo nauk o sredobežnosti in sredotežnosti, a naj za zdaj zadostujeta le ta dva preprosta poizkusa. Tudi v vsakdanjem življenju mnogokrat lahko opazuješ ti sili, n. pr.: jahalec, ki jezdi v krogu, se mora nagibati proti središču kroga; kolesar, ki napravi ovinek v krogu, se tudi nagne proti središču: vse zato, da ga moč sredobežne sile ne premaga in da ne pade v smeri tangente. Poglej voz, ki se pelje po blatni cesti, kako tu odskakuje blato s koles. Videl boš, da odletava blato vselej v smeri tangente od kolesnega oboda.

Sredobežna sila more postati celo nevarna. N. pr. vsled delovanja te sile se lahko razleti brus ali še celo mlinski kamen na kosce, ako vsled silno hitrega vrtenja sredobežnost premaga tisto moč, ki skupaj drži posamezne delce kamena.

Rekli smo, da sta sili, ki smo ju opazovali na teh preprostih poizkusih, v stvarstvu preimenitnega pomena; temeljni sili sta, ki držita v medsebojnem ravnotežju vse svetove in po katerih je uredil Vsemogočni gibanja svetov. Vsled delovanja teh sil obkrožuje luna našo zemljo, se suče zemlja in se sučejo druge premičnice v okroglih potih okrog solnca, ki je za vse naše osolnčje središče privlačnosti, sredotežnosti ali težnosti, kakor tudi kratko imenujemo to silo. Velikost sredotežnosti v primeri s sredobežnostjo je vzrok, da naša zemlja in njene sestre, premičnice, ne odleté v neizmerni svetovni prostor v svojo pogubo. Sredobežnost v prelepem sorazmerju s sredotežnostjo pa je vzrok, da zemlja in druge premičnice ne padejo v svoje središče, v solnce. Kako lepo je vse to uredila neskončna Modrost božja!

Nebeška lestvica.

(Naloga. — Priobčil „Internus“.)

Nadomestite številke s črkami in sestavite deset besedi tako, da bodo prve in zadnje črke pomenile dve besedi, ki odločujeta naše zvečljanje.

11	9	10	11
10	8	3	10
7	4	6	7
6	2	9	6
12	3		9
5	2	11	7
7	1	10	2
1	5	2	11
2	10	7	8
6	7	10	

1. Avstrijsko mesto.
2. Slovstveno delo (so-stavek).
3. Del hiše.
4. Rimski cesar.
5. Sad gozdnega drevesa.
6. Doba časa.
7. Odbran del društva.
8. Orodje
9. Slaven pisec basni.
10. Del obraza.

(Rešitev in imena rešilcev v prih. števil.)

Novi listi in knjige.

Spisi Krištofa Šmida. XIV. zvezek: *Povodenj.* — Kartuzijanski samostan. Cena: broš. 60 h, kart. 80 h; po pošti 10 h več. — Prva povestica je jako primerno berilo že za manjše učence. Huda povodenj je nenadno prihrula v neko vasico poleg Drave, kjer je zadovoljno živel s svojo dobro družino skrbni gospodar Martin Erjavec. Kar po noči so morali bežati. Rešili so si le življenje. Najmanjšega otroka pa je v zibelki odnesla povodenj. Oteli so ga v drugem kraju in plemeniti trgovec se ga je usmilil ter ga skrbno vzgojil. Po božji previdnosti so se vsi zopet sošli, in so bili zelo srečni in hvaležni predobrotljivemu Bogu. Pristrčno in ganljivo je to povedal Krištof Šmid; tudi tega ni prezrl, kako vrlo je izvršil svojo ulogo domači kužej, zvesta živalica. — Druga povest: „Kartuzijanski samostan“ je pa namenjena bolj za ljudstvo in morda za odraslo mladino.

Listnica uredništva.

Zvonko Potoški: Vprašate, kaj mislimo o teh poizkusih. Da niso in ne bodo, dokler vam pesnikovanje ne bo bolj resno delo. — *Jos. Fr.:* Ne bo, ne bo, to je pretrdo! — *Br. Brankovič:* Le en par jih je našlo milost.

„Vrtec“ izhaja 1. dne vsacega meseca in stoji s prilogo vred za vse leto 5 K 20 h, za pol leta 2 K 60 h — Uredništvo in upravnništvo sv. Petra cesta št. 78, v Ljubljani.